

گستره تاریخ

گفتگوهایی با تاریخ نگاران ایران

انتشارات هرمس

با همکاری

مرکز بین المللی گفتگوی تمدنها

انتشارات هرمس

تهران، خیابان ولی عصر، بالاتر از میدان ونک، شماره ۱۳۳۷ - تلفن: ۸۷۹۵۶۷۴
با همکاری

مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدنها: تهران، خیابان شهید لویسانی، پلاک ۹۱ - تلفن: ۲۲-۶۶۳۷-۹

گستره تاریخ

گفتگوهای با تاریخ نگاران ایران

طرح جلد: واحد گرافیک هرمس

چاپ اول: ۱۳۸۳

تیراژ: ۲۲۰۰ نسخه

چاپ: نوبهار

همه حقوق محفوظ است.

رضی، مسعود، ۱۳۴۱ -

گستره تاریخ / گفتگوهای مسعود رضی. - تهران: هرمس؛ مرکز بین‌المللی
گفتگوی تمدنها، ۱۳۸۳.

شش + ۳۶۷ ص.

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. تاریخ‌نویسی - ایران. ۲. ایران - تاریخ. اقل. مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدنها.

ب. عنوان.

کتاب ۹۰ / DSR

۹۵۵ / ۰۸-۷۲

۸۱-۱۴۹۷۲ م

ISBN 964-363-034-x

شابک x-۲۴-۰۲۴-۹۶۴

فهرست مطالب

۱. روزه‌ای به تاریخ

۳	پیشگفتار
۵	همزاد آدمیزاد (گفتگو با دکتر محمدابراهیم باستانی پاریزی)
۱۷	تاریخ‌نگاری در دنیای معاصر (گفتگو با دکتر عبدالحسین نوایی)
۲۹	تاریخ‌نگاری و فلسفه تاریخ در ایران (گفتگو با استاد فقید دکتر عباس ذریاب خویی)
۴۹	در جستجوی حلقه‌های مفقوده فرهنگ (گفتگو با استاد عبدالحسین حائری)
۶۷	موزه‌هایی در باد (گفتگو با دکتر مرتضی فرهادی)
۷۹	سپیده‌دم تاریخ‌نگاری در ایران (گفتگو با دکتر ناصر تکمیل همایون)
۹۳	نظریه‌های عمده در تاریخ‌نگاری معاصر ایران (گفتگو با عبدالله شهبازی)

۲. تاریخ معاصر ایران

۱۳۳	پیشگفتار
۱۳۵	رویارویی اندیشه‌ها در انقلاب مشروطیت (گفتگو با استاد فقید دکتر عبدالهادی حائری)
۱۴۵	مشروطیت، قانون، آزادی، عدالت (گفتگو با شادروان دکتر محمدجواد شیخ‌الاسلامی)
۱۵۵	نقطه‌های آغاز در تحولات جدید ایران (گفتگو با احمد احرار)
	علل پیدایش مشروطیت در ایران (میزگردی با حضور دکتر عبدالحسین نوایی، دکتر سهراب
۱۷۷	یزدانی و دکتر ایرج ذوقی)
	اندیشه‌ها و مبارزات مدرس (میزگردی با حضور استاد عبدالحسین حائری، دکتر علی مدرسی
۱۹۹	و محمد ترکمان)
۲۱۵	نقش پنهان انگلیس در دو کودتا (گفتگو با عبدالله شهبازی)

۳. افقهای تاریخ اسلام

- پیشگفتار ۲۲۵
- زمینه‌های تاریخی و اجتماعی بعثت (گفتگو با استاد فقید دکتر عباس زریاب خویی) ۲۴۷
- تاریخ‌نگاری اسلام (گفتگو با دکتر سیدجعفر شهیدی) ۲۵۵
- جامعه‌شناسی عصر نزول وحی (گفتگو با دکتر سیدمحمد ثقفی) ۲۶۳
- شهر پیامبر (گفتگو با دکتر حسین قره‌چانلو) ۲۷۷
- عناصر بنیادی فرهنگ و تمدن اسلامی در عصر پیامبر (میزگردی با حضور شادروان استاد محمدجواد مشکور، دکتر عبدالله نورانی و دکتر هادی عالم‌زاده) ۲۸۳
- ریشه‌های تحولات در عصر خلافت امام علی (ع) (گفتگو با دکتر سعید رضوی فقیه) ۲۹۹
- زمینه‌های درک و نگارش تاریخ اسلام (گفتگو با عبدالمجید معادیخواه) ۳۱۹
- نهج البلاغه و تاریخ به روایت ابن ابی‌الحدیث (گفتگو با استاد دکتر محمود مهدوی دامغانی) ۳۴۳

پیشگفتار

روزنه‌ای به تاریخ، نخستین بخش از گفتگو با تاریخ‌نگاران ایران است. در اینجا از همه استادانی که با روی باز، پذیرای پرسشها بوده‌اند، سپاسگزارم. می‌دانم که آنان - جملگی - در اندیشه اعتلای نام ایران هستند و عشق به ایران، وجه مشترک مسائل و گفته‌های آنان محسوب می‌شود. هر سخنی در باب تاریخ باستانی، دور یا نزدیک ایران بر زبان رانده‌اند، به قصد آموزشی برای معاصران گفته‌اند؛ برای جوانان و مردان و زنانی که باید نام ارجمند و مظلوم ایران را سربلند سازند و ریشه‌های شکوه و عظمت آن را احیا نمایند. باری، آخرین و تنها سرمایه همه ما ایران است.

درباره هریک از اساتید و مقام و تألیفات ایشان، توضیحاتی در ابتدای مصاحبه‌ها داده‌ام. برخی، اصل گفتگو را دوباره و چندباره دیدند و اصلاحاتی انجام دادند، برخی نیز به نگارنده اعتماد کردند و برخی هم ایشک از دیار ناپایدار زندگی کوچیده‌اند و به سرای حقیقت شتافته‌اند. استاد فقید دکتر عباس زریاب خویی، یکی از این بزرگان است که جای خالی او و قلم و اندیشه تابناکش همواره ما را دچار حسرت خواهد کرد. کتاب حاضر، با نثار همه احترامات، به آن استاد فقید تقدیم می‌شود.

مسعود رضوی